

IDR

Institutul Diplomatic Român

www.idr.ro

POLICY PAPER

Seria Policy Paper
cuprinde texte bazate
pe surse publice.
Opiniile exprimate
reprezintă punctele
de vedere ale
autorilor.

Institutul Diplomatic Român

Policy Paper nr. 28 / 2021

România și Marea Mediterană: Conexiuni
diplomatice, economice și strategice

George Vișan

ISSN 2285 – 8938
ISSN-L 2285 – 8938

București 2021

Cuprins

Introducere p.1

Legături diplomatice și conexiuni socio-economice p.2

Importanța geopolitică a Mării Mediterane pentru securitatea Europei p. 8

Interesele României în Marea Mediterană p. 11

Concluzii p. 13

Recomandări p. 14

România și Marea Mediterană: Conexiuni diplomatice, economice și strategice

Introducere

Scopul acestui studiu este unul dublu. În primul rând, dorește să evidențieze conexiunile diplomatice, economice și strategice existente între regiunea Mării Negre și Marea Mediterană, din perspectiva României. Aceste conexiuni au un impact direct și indirect asupra intereselor politice, de securitate și economice ale țării noastre. În al doilea rând, analiza își propune să încurajeze conceptualizarea politicii românești la Marea Neagră astfel încât să ia în considerare evoluțiile din Marea Mediterană – în special din Mediterana de Est.

România are acces la trei spații maritime importante:

- Fluviul Dunărea, care permite tranzitul mărfurilor între Marea Neagră, Centrul și Vestul Europei până în Marea Nordului, via Rotterdam . 1075 km din cursul inferior al Dunării traversează România (38% din lungimea totală), iar aproximativ 236 km din lungimea fluviului reprezintă ape interioare românești¹. Pe teritoriul României se găsesc gurile principale de vărsare ale Dunării în Marea Neagră, printre care și principalele canale navigabile din punct de vedere comercial, Bara Sulina și Canalul Dunăre-Marea Neagră;
- Marea Neagră oferă acces către piețele regionale și din Asia Centrală. Lungimea coastelor românești este de 245 km iar suprafața zonei economice exclusive este de 9700 km pătrați²;
- Marea Mediterană, prin intermediul Strâmtoarelor Bosfor și Dardanele, permite accesul către piețele globale. Marea Neagră trebuie privită ca o anticameră a Mediteranei;

Conexiunea dintre bazinul danubiano-pontic și cel mediteranean este vitală pentru accesul României la piețele globale, dar și din punct de vedere geopolitic. Marea Mediterană oferă accesul spre lumea atlantică prin intermediul Gibraltarului, spre piețele africane, piețele Orientului Mijlociu, dar mai ales spre piețele asiatice prin intermediul Canalului de Suez, care face legătură, prin intermediul Mării Roșii cu Oceanul Indian și mai departe cu Oceanul Pacific. Regiunea Asia Pacific este cea mai dinamică dintre toate regiunile planetei din punct de vedere economic.

O agendă de politică externă a României la Marea Neagră trebuie să ia în considerare și conexiunile pe care această regiune le are cu regiunile limitrofe. Marea Neagră este anticamera Mediteranei pentru statele riverane prin intermediul Strâmtoarelor Bosfor și Dardanele, iar Mediterana este anticamera piețelor globale. Bazinul mediteranean este considerat o regiune de tranzit între Europa, Africa de Nord, Orientul Mijlociu, Oceanul Atlantic și regiunea Asia-Pacific (Oceanele Indian și Pacific). România alături de Croația și Polonia, se numără printre statele fondatoare ale Inițiativei celor Trei Mări (Three Seas Initiative – 3SI), care o ancorează diplomatic de bazinul mediteranean, dar și de regiunea baltică³. Inițiativa celor Trei Mări leagă și mai mult dezvoltarea economică a României de spațiile maritime, pe lângă avantajele politice și diplomatice pe care acest demers urmărește să le atingă.

¹ Mihai Panait, "Perspective de dezvoltare instituțională durabilă a Forțelor Navale Române în perioada 2016-2035", în *Buletinul Forțelor Navale*, Nr. 24, 2016, p. 86.

² Nicu Durnea, "Rolul Forțelor Navale Române în apărarea intereselor țării în bazinul Mării Negre la începutul mileniului III" în *Buletinul Forțelor Navale*, Nr. 19, 2013, p. 33.

³ *Ministerul Afacerilor Externe*, „Inițiativa celor Trei Mări”, disponibil la <https://www.mae.ro/node/49437>.

Importanța spațiilor maritime și rutelor de transport fluviale pentru economia românească este demonstrată de cantitatea de mărfuri care intră sau iese din țară folosind porturile maritime sau dunărene. Astfel în anul 2020, în ciuda pandemiei de COVID-19, 47,22 milioane de tone de mărfuri au tranzitat porturile românești⁴. Portul Constanța a fost cel mai solicitat port românesc, fiind tranzitat de 83,5% din volumul de mărfuri, fiind urmat la distanțe considerabile de porturile Midia (9,6%) și Galați (5,1%)⁵. Cele mai importante cantități de mărfuri încărcate sau descărcate au avut ca origine și destinație Federația Rusă (10,674 milioane tone), Turcia (7,896 milioane tone), Spania (2,308 milioane tone) și Grecia (1,838 milioane tone)⁶.

Pe căile navigabile interioare au fost transportate în 2020 30,518 milioane tone de mărfuri, porturile unde s-a înregistrat cel mai ridicat trafic fiind Constanța (47,5%) și Galați (14,8%)⁷. Statele membre UE au fost drept destinație sau punct de origine pentru 47,1% din volumul de mărfuri care au fost transportate pe căile navigabile interioare ale României⁸. Tendința de la începutul anului 2021 indică o potențială recuperare a deficitului înregistrat în 2020 în domeniul transportului maritim și fluvial de mărfuri⁹.

Legături diplomatice și conexiuni socio-economice

Legăturile cu spațiu mediteranean nu sunt numai de ordin comercial și geografic, sunt și diplomatice, sociale și strategice. România are încheiate parteneriate strategice cu Franța, Spania și Italia. În plus Italia și Franța sunt unele dintre principalele noastre parteneri economice și au investit puternic în economia românească, atât în faza de preaderare la Uniunea Europeană, cât și după. Companiile italiene sunt cele mai numeroase companii străine de pe piața românească și al doilea partener comercial al României după Germania¹⁰. Parisul și Bucureștiul se bucură de relații diplomatice istorice strânse, iar Franța e unul dintre principalii investitori străini în România, cu un portofoliu de peste 7 miliarde de euro investiții, statul român înregistrând un excedent comercial în raport cu statul francez¹¹. Spania se încadrează între primele 10 state investitoare în economia românească, iar capitalul spaniol are o pondere de 3,86% din totalul capitalului străin investit în România¹². Toate cele trei țări mediteraneene adăpostesc în momentul de față importante comunități românești, Italia, de exemplu, fiind gazda a peste 1 milion de cetățeni români¹³. Contribuția cetățenilor români la economiile celor trei țări este semnificativă.

⁴ Răzvan Diaconu, „Volumul de mărfuri încărcate/descărcate în porturile maritime românești a scăzut cu peste 11% în 2020”, *Curs de Guvernare*, 14 martie 2021, disponibil la <https://cursdegovernare.ro/volumul-de-marfuri-incarcate-descarcate-in-porturile-maritime-romanesti-a-scazut-cu-peste-11-in-2020.html>.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

⁹ Ion Tiță-Călin, „Porturile maritime românești au manipulat mai multe mărfuri în primele două luni ale anului 2021”, *Cuget liber*, 31 martie 2021, disponibil la <https://www.cugetliber.ro/stiri-economie-porturile-maritime-romanesti-au-manipulat-mai-multe-marfuri-in-primele-doua-luni-ale-anului-2021-425767>.

¹⁰ *Ambasciata d'Italia Bucarest*, „Relații economice bilaterale”, disponibil la https://ambbucarest.esteri.it/ambasciata_bucarest/ro/i_rapporti_bilaterali/cooperazione_economica/i-rapporti-economici-bilaterali.html

¹¹ *Ambasada României în Republica Franceză*, „Relații economico-comerciale româno-franceze”, disponibil la <https://paris.mae.ro/node/168>

¹² *Ministerul Afacerilor Externe*, „Regatul Spaniei”, disponibil la <https://www.mae.ro/bilateral-relations/1742>.

¹³ *Ambasada României în Republica Italiană*, „Harta comunității românești din Italia”, disponibil la <https://roma.mae.ro/node/290>.

România are relații diplomatice și economice strânse și de cooperare cu statele din peninsula balcanică care au acces în bazinul mediteranean. Croația este unul dintre statele fondatoare ale Inițiativei celor Trei Mări (3SI) și împărtășește cu România interesul integrării euroatlantice a Balcanilor de Vest. Grecia este un partener economic important și un aliat în cadrul NATO.

Din punct de vedere strategic, Turcia este cel mai important aliat al României, bineînțeles după Statele Unite ale Americii. Importanța Turciei în „ecuația” securității țării noastre este dată de poziția geografică a acesteia, care îi conferă statutul de gardian al Strâmtoarelor Bosfor și Dardanele și al forței sale militare (al doilea stat din NATO, după SUA, în ceea ce privește dimensiunea forțelor armate pe timp de pace)¹⁴. Turcia găzduiește la Incirlik una dintre cele mai importante baze militare americane de peste hotare împreună cu un arsenal nuclear tactic semnificativ. Mai mult, Turcia este țara gazdă a radarului de avertizare timpurie AN/TPY-2 al sistemului de apărare antibalistică al Europei dezvoltat pentru NATO de SUA și care este desfășurat în România la Deveselu și Polonia la Redzikowo¹⁵.

Bucureștiul și Ankara au încheiat un parteneriat strategic în 2011¹⁶, iar Turcia a avut, alături de Marea Britanie și SUA, un rol important în pregătirea și sprijinirea aderării României la NATO în 2004. Investițiile turce în economia românească depășesc 4 miliarde de euro, iar relațiile comerciale dintre cele două state sunt prospere. Schimburile comerciale dintre România și Turcia s-au ridicat în anul 2018 la aproximativ 6 miliarde de euro.¹⁷ Atât Ankara cât și Bucureștiul sunt îngrijorate de contextul precar de securitate din Marea Neagră generat de acțiunile agresive ale Federației Ruse în regiune. Turcia și România cooperează împreună cu Bulgaria, în cadrul NATO, pentru consolidarea securității flancului estic. Totuși, Turcia s-a dovedit flexibilă în relația cu Federația Rusă, între Ankara și Moscova existând atât potențial de cooperare cât și potențial de conflict.¹⁸ În Libia, Siria și Nagorno Karabakh, Turcia și Rusia se înfruntă prin intermediul unor interpuși, în cadrul unor conflicte de „mică intensitate”¹⁹. Trilaterală România-Polonia-Turcia sporește conexiunile bazinului baltic și al spațiului central european cu bazinele mediteranean și cu cel pontic²⁰.

Pe de altă parte Ankara are o politică externă din ce în ce mai asertivă în bazinul mediteranean. Turcia se află în dispută cu aliații săi din NATO în Mediterana de Est, Grecia și Franța. De asemenea, începând cu 2016, relațiile cu Statele Unite ale Americii au avut de suferit după tentativa de lovitură de stat din 2016, Washington refuzând să-l extrădeze pe presupusul

¹⁴ *International Institute for Strategic Studies*, „Military Balance”, (London: Routledge, 2020), pg. 153.

¹⁵ Tom Z. Collina, „Turkey to Host NATO Missile Defense Radar”, *Arms Control Association*, disponibil la <https://www.armscontrol.org/act/2011-09/turkey-host-nato-missile-defense-radar>.

¹⁶ *Ministerul Afacerilor Externe*, „Parteneriatul Strategic între România și Republica Turcia”, disponibil la <https://www.mae.ro/node/15224>.

¹⁷ *Ministerul Economiei, Antreprenoriatului și Turismului*, „Relațiile economice România-Turcia, relansate printr-un nou format de cooperare bilaterală”, 8 februarie 2019, disponibil la <http://www.imm.gov.ro/ro/2019/02/08/relatiile-economice-romania-turcia-relansate-printr-un-nou-format-de-cooperare-bilaterala/>.

¹⁸ *International Crisis Group*, „Russia and Turkey in the Black Sea and the South Caucasus”, 28 iunie 2018, disponibil la <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/western-europemediterranean/turkey/250-russia-and-turkey-black-sea-and-south-caucasus>.

¹⁹ Alexander Gabuev, „Viewpoint: Russia and Turkey - unlikely victors of Karabakh conflict”, *BBC*, 12 noiembrie 2020, disponibil la <https://www.bbc.com/news/world-europe-54903869>.

²⁰ *Ministerul Afacerilor Externe*, „Trilaterală România – Turcia – Polonia”, 19 aprilie 2019, disponibil la <https://www.mae.ro/node/48780>.

„creier” al acesteia, clericul musulman Fethullah Gülen²¹. Politica externă a Turciei vizează în prezent Africa de Nord (Libia), Orientul Mijlociu (Siria, Iran, Irak), Asia Centrală și Marea Roșie²². Planurile președintelui turc de a construi un canal de navigație la Istanbul pentru a degreva strâmtoarele Bosfor și Dardanele de traficul maritim intens²³ ar putea avea drept efect abrogarea Convenției de la Montreux sau cel puțin limitarea aplicării acesteia²⁴.

Marea Britanie, prin controlul exercitat asupra Strâmtoării Gibraltar începând cu anul 1713, este o putere mediteraneană cu o prezență militară importantă pe insula Cipru precum și cu interese majore de securitate în regiune. Conflictul istoric cu Spania privind suveranitatea asupra Gibraltarului se va acutiza pe fondul Brexitului, Madridul încercând să recupereze teritoriul pierdut în urma Tratatului de la Utrecht²⁵. Londra și Bucureștiul au încheiat un parteneriat strategic în anul 2003, iar Regatul Unit este un important partener economic al României²⁶. Cooperarea militară dintre România și Marea Britanie este foarte strânsă, nave britanice vizitând în mod regulat Marea Neagră și participând la aplicații și exerciții militare cu navele românești²⁷.

Cipru reprezintă un alt stat important pentru România situat în Marea Mediterană. Din punct de vedere economic, Cipru este a patra sursă de investiții străine în România²⁸. Conflictul înghețat din nordul insulei reprezintă o sursă de instabilitate regională și creează tensiune atât în relațiile dintre UE și Turcia, dar și în interiorul NATO, unde se suprapune peste rivalitatea greco-turcă. Din punct de vedere social, relațiile româno-cipriote sunt relevante prin prezența unei numeroase comunități de români pe insulă²⁹. Cipru va juca un rol important în viitorul apropiat în securitatea energetică a Europei în urma descoperii unor zăcămintele mari de gaze naturale în largul coastelor sale³⁰.

²¹ *Atlantic Council*, „What relationship can the US and Turkey have after 2020?”, 15 octombrie 2020, disponibil la <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/turkeysources/what-relationship-can-the-us-and-turkey-have-after-2020/>

²² Selcan Hacaoglu, „Mapping the Turkish Military’s Expanding Footprint: QuickTake”, *Bloomberg Quint*, 7 martie 2019, disponibil la <https://www.bloomberquint.com/quicktakes/mapping-the-turkish-military-s-expanding-footprint-quicktake>.

²³ Ankur Kundu, „Turkey Greenlights Massive Project to Build Canal Through Istanbul”, *The Maritime Executive*, 31 martie 2021, disponibil la <https://www.maritime-executive.com/article/turkey-greenlights-massive-project-to-build-canal-through-istanbul>

²⁴ Paul Goble, „Revision of Montreux Convention Could Work in Moscow’s Favor”, *Eurasia Daily Monitor*, Vol. 18, Nr. 22, 9 februarie 2021, disponibil la <https://jamestown.org/program/revision-of-montreux-convention-could-work-in-moscows-favor/>.

²⁵ Ashifa Kassam and Daniel Boffey, „Spain and UK reach draft deal on post-Brexit status of Gibraltar”, *The Guardian*, 31 decembrie 2020, disponibil la <https://www.theguardian.com/world/2020/dec/31/spain-and-uk-reach-draft-deal-on-post-brexit-status-of-gibraltar>.

²⁶ *Ministerul Afacerilor Externe*, „Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord”, disponibil la <https://www.mae.ro/bilateral-relations/1723>.

²⁷ Ionel Copcea, „Distrugătorul britanic Dragon a traversat strâmtoarele turcești și a intrat în Marea Neagră”, *Defense Romania*, 5 octombrie 2020, disponibil la https://www.defenseromania.ro/distrugatorul-britanic-dragon-a-traversat-stramtoarele-turce-ti-i-a-intrat-in-marea-neagra_605642.html.

²⁸ Roxana Rosu, „BNR: România a atras anul trecut investiții străine directe de 5,17 mld.euro. Cele mai dinamice sectoare au fost comerțul, industria și intermedierea financiară”, *Ziarul Financiar*, 30 septembrie 2020, <https://www.zf.ro/banci-si-asigurari/bnr-romania-a-atras-anul-trecut-investitii-straine-directe-de-5-17-19592545>

²⁹ *Ministerul Afacerilor Externe*, „Republica Cipru”, <https://www.mae.ro/bilateral-relations/1693>.

³⁰ Helena Smith, „Huge gas discovery off Cyprus could boost EU energy security”, *The Guardian*, 28 februarie 2019, disponibil la <https://www.theguardian.com/world/2019/feb/28/huge-gas-discovery-off-cyprus-could-boost-eu-energy-security>.

Grecia reprezintă un important partener diplomatic al României atât în Sud-Estul Europei, cât și în Mediterana de Est³¹. Statul grec este membru atât al Uniunii Europene, cât și al NATO, ceea ce îi conferă o importanță deosebită ca interlocutor diplomatic. Atena joacă rol important în stabilizarea Balcanilor de Vest, precum și în parcursul lor european. Grecia contribuie decisiv la diversificarea surselor energetice ale UE, țara fiind traversată de mai multe gazoducte, iar Atena realizând mai multe terminale de gaz petrolier lichefiat³². Zăcămintele de gaze descoperite în largul coastelor Ciprului vor spori de asemenea, rolul de coridor energetic important pentru Europa, al Greciei³³.

Israelul reprezintă un alt partener important al României, situat în bazinul mediteranean. Relațiile româno-israeliene sunt strânse și amicale. Cooperarea bilaterală dintre cele două state este evidențiată de organizarea, în mod regulat, a unor ședințe comune de guvern³⁴. Companiile israeliene din domeniul apărării sunt prezente în România și au contribuit la modernizarea forțelor armate ale României. Astfel, au fost modernizate avioanele MiG-21 *Lancer* și IAR-99 *Șoim* cu tehnologie israeliană³⁵, iar turelele transportoarelor *Piranha 5*, recent achiziționate pentru Forțele Terestre Române, sunt realizate de o firmă israeliană, în România³⁶.

Egiptul este unul din partenerii istorici ai României în regiunea Africa de Nord – Orientul Mijlociu, relațiile diplomatice între cele două state fiind stabilite încă din 1906³⁷. Importanța relațiilor bilaterale între cele două state a fost subliniată de vizită în România în anul 2019 al președintelui egiptean Abdel Fattah El-Sisi³⁸. Un interes comun al celor două state este dezvoltarea relațiilor economice bilaterale, în 2017, Egiptul fiind un important partener economic al României în regiune³⁹.

Cairo este o putere regională în Marea Mediterană, controlul Canalului de Suez îi conferă acces în Oceanul Indian prin intermediul Mării Roșii. Egiptul este un important centru cultural arab și islamic, prin intermediul Universității din Cairo. În timpul Războiului Rece, Egiptul a fost

³¹ *Ambasada României în Republica Elenă*, „Relații bilaterale – scurt istoric”, disponibil la <https://atena.mae.ro/node/221>.

³² *Ministry of Foreign Affairs Hellenic Republic*, „Energy Diplomacy”, disponibil la <https://www.mfa.gr/en/energy-diplomacy/>.

³³ *Reuters*, „Greek-Italian venture signs agreement with Israel on Eastmed gas pipeline scheme”, 9 martie 2021, disponibil la <https://www.reuters.com/article/greece-israel-natgas-idUSL8N2L73PW>.

³⁴ *Ministerul Afacerilor Externe*, „Statul Israel”, disponibil la <https://www.mae.ro/bilateral-relations/1831>. În prezent se desfășoară negocieri în vederea organizării unei noi ședințe de guvern comune (*Hotnews*, „Ședință comună de Guvern România-Israel, programată anul viitor”, 2 septembrie 2020, disponibil la <https://www.hotnews.ro/stiri-esential-24265563-sedinta-comuna-guvern-romania-israel-programata-anul-viitor.htm>).

³⁵ G. M. „Elbit Systems va moderniza avioanele IAR-99. Operarea avioanelor F16, pregătită pe noile IAR-99”, *Bursa*, 15 decembrie 2020, disponibil la <https://www.bursa.ro/elbit-systems-va-moderniza-avioanele-iar-99-operarea-avioanelor-f16-pregatita-pe-noile-iar-99-49035142>.

³⁶ Victor Cozmei, „Israelienii de la Elbit construiesc în România turele pentru export și pentru vehiculele blindate ale Armatei Române”, *Hotnews*, 24 februarie 2021, <https://www.hotnews.ro/stiri-defense-24626889-turele-blindate-elbit-magurele-fabricate-romania-piranha-5-jltv-oshkosh.htm>.

³⁷ *Ambasada României în Republica Italia*, „Harta comunității românești din Italia”, disponibil la <https://roma.mae.ro/node/290>.

³⁸ *Președintele României*, „Vizita oficială în România a Președintelui Republicii Arabe Egipt, domnul Abdel Fattah El-Sisi”, 14 iunie 2019, disponibil la <https://www.presidency.ro/ro/media/politica-externa/vizita-oficiala-in-romania-a-presedintelui-republicii-arabe-egipt-domnul-abdel-fattah-el-sisi>.

³⁹ *Ministerul pentru Mediul de Afaceri, Comerț și Antreprenorat*, „Intensificarea cooperării între întreprinderile mici și mijlocii din România și Egipt”, 28 iulie 2017, disponibil la <http://www.imm.gov.ro/ro/2017/07/28/intensificarea-cooperarii-intre-intreprinderile-mici-si-mijlocii-din-romania-si-egipt/>

unul dintre promotorii panarabismului și unul dintre cei mai înverșunați oponenți ai statului Israel. Cairo și Tel Aviv-ul s-au confruntat în nu mai puțin de patru războaie regionale până la semnarea Tratatului de pace dintre Israel și Egipt în 1979, în urma Acordurilor de la Camp David negociate de Anwar El Sadat și prim ministrul israelian Menachem Begin.

Algeria este unul din principalii parteneri comerciali ai României din Africa de Nord, iar relațiile bilaterale între cele două state sunt de cooperare⁴⁰. Statul algerian se numără printre țările din regiunea care s-au bucurat de o creștere economică rapidă, în ciuda confruntărilor dintre autorități și grupările islamiste.

Principalul aliat și partener strategic al Egiptului sunt Statele Unite ale Americii, dar Cairo are relații strânse cu Franța și Federația Rusă. Egiptul joacă un rol important în stabilitatea Orientului Mijlociu, a Africii de Nord, dar și a Mării Mediterane. Statul egiptean joacă un rol important în combaterea terorismului în Sinai și în contracararea extremismului în regiunea extinsă a Orientului Mijlociu și a Africii de Nord⁴¹. Descoperirile recente de hidrocarburi din bazinul mediteranean, care sunt localizate și în zona economică exclusivă aferentă Egiptului sporesc rolul acestui stat în securitatea energetică regională, dar și a Europei⁴². Relația cu Egiptul este importantă pentru România și din perspectiva disputelor recente dintre Ankara, pe de o parte, și Atena, Paris, Nicosia și Tel Aviv, pe de alta.

Tunisia este locul unde s-a declanșat în 2011, Primăvara Arabă, care a zguduit regimurile autoriare din Orientul Mijlociu și Africa de Nord. Spre deosebire de Siria și Libia însă, în cazul acestei țări războiul civil a fost evitat. Însă, statul tunisian este afectat, în prezent, de instabilitate politică generată de tranziția de la un sistem autoritar la unul democratic⁴³. Tunisia este a doua piață de desfacere a produselor românești din Africa, dar per total, relațiile economice între cele două țări pot fi îmbunătățite⁴⁴. Tunisia este interesată de investițiile românești în economia locală.

Siria reprezintă cea mai bună dovadă a conexiunilor dintre Mediterana de Est și regiunea Mării Negre. Această țară, afectată din 2011 de un sângeros război civil a devenit o sursă de insecuritate pentru Orientul Mijlociu, bazinul mediteranean și Marea Neagră. Îndelungatul conflict civil din Siria, izbucnit în urma conflictului dintre Bashar Al Assad și opoziție, a atras atât facțiuni islamiste și teroriste (Daesh) cât și state terțe: Iran, SUA, Marea Britanie, Turcia și Federația Rusă. De departe, cea mai spectaculoasă intervenție militară în conflictul sirian a fost cea a Rusiei. Folosind bazele sale navale și aeriene din Crimeea, Moscova a proiectat forță în teatrul sirian, inserându-se în conflict și demonstrând astfel că este o putere relevantă în

⁴⁰ Ministerul Afacerilor Externe, „Republica Alergeriană Democratică și Populară”, disponibil la <https://www.mae.ro/bilateral-relations/1789>.

⁴¹ U.S. Department of State Bureau of Counterterrorism, „Country Reports on Terrorism 2019: Egypt”, disponibil <https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2019/egypt/>

⁴² Mohamed Abu Zeid, „Egypt sees 13 percent surge in oil, gas finds”, *Arab News*, 7 ianuarie 2021, disponibil la <https://www.arabnews.com/node/1788431/business-economy>.

⁴³ Vivian Yee, „In Tunisia, Some Wonder if the Revolution Was Worth It!”, *New York Times*, 19 ianuarie 20021, disponibil la <https://www.nytimes.com/2021/01/19/world/middleeast/tunisia-protests-arab-spring-anniversary.html>.

⁴⁴ *Diplomat Club*, „ Principala sarcină a misiunii noastre diplomatice o constituie promovarea relațiilor de cooperare între Tunisia și România”, 5 martie 2021, disponibil la <https://diplomclub.ro/interviu/principala-sarcina-a-misiunii-noastre-diplomatice-o-constituie-promovarea-relatiilor-de-cooperare-intre-tunisia-si-romania/>.

regiune, fără de care conflictul nu poate fi soluționat⁴⁵. Federația Rusă folosește Marea Mediterană și ca zona de tranzit între flotele sale din Marea Baltică, Marea Neagră și cea din Oceanul Arctic. Kremlinul folosește acest tranzit pentru a-și întări, în funcție de priorități, flotele aferente acestor mări și oceane. Intenția Federației Ruse de a construi baze aeriene și navale în Siria la Tartus și Latakia reprezintă o provocare pentru NATO⁴⁶.

Aceste baze ruse servesc la proiectarea forței militare în regiune și pot periclita libertatea de navigație în acest sector al Mării Mediterane prin desfășurarea de mijloace anti-acces (A2/AD): submarine, rachete de croazieră anti-navă și sisteme de rachete antiaeriene și antibalistice cu bătaie lungă (S-300 PMU sau S-400 Triumf)⁴⁷. În plus, acestea ar putea furniza date importante cu privire la prezența militară NATO în regiune. Kremlinul a început să testeze limitele convenției de la Montreux prin trimiterea de submarine din Marea Neagră în Marea Mediterană pentru efectuarea unor misiuni de patrulare sub pretextul trimiterii lor în șantierele din Marea Baltică, unde au fost construite, pentru efectuare reviziei și unor lucrări de reparații⁴⁸. Prezența militară rusă în Mediterana de Est facilitează accesul strategic către Orientul Mijlociu, Golful Persic, Oceanul Indian și Africa.

Implicarea unui număr semnificativ de actori externi în conflictul civil din Siria și extinderea acestuia, la un moment dat, în Irak dovedesc existența unor riscuri de securitate majore. Pe termen scurt și mediu există în continuare riscul întoarcerii a unor luptători străini din Siria în statele europene. Continuarea luptelor în Siria prelungește criza umanitară din regiune. Peste 5 milioane de cetățeni sirieni au părăsit în ultimii 10 ani această țară⁴⁹.

Libia este al doilea război civil din regiunea Mării Mediterane cu potențial destabilizator ridicat. Ca și în cazul conflictului civil din Siria, acesta este o consecință a Primăvrii Arabe. Libia se distinge prin intervenția occidentală din 2011 și prin faptul că războiul civil libian se manifestă în două etape. Amplasarea geografică a Libiei, nu departe de coastele sudice ale Italie și ale Siciliei, dar și în proximitatea Africii Subsahariene, existența rezervelor de petrol, precum și descoperirile recente de hidrocarburi din Marea Mediterană îi conferă o importanță strategică deosebită. Instabilitatea internă a Libiei a atras actori externi, care au deveni protectorii fașionilor implicate în războiul civil. Federația, Rusă, Turcia, Franța și Emiratele Arabe Unite sunt implicate în conflictul libian. Atât Turcia, cât și Federația Rusă iau în considerare amplasarea de baze militare în această țară, exploatând astfel sponsorizarea diferitelor fașionii. O reșea de baze militare și navale ruse în Marea Mediterană amplasate în Siria și Libia, ar facilita proiecșia forșei militare de către Kremlin în regiune, folosind bazele sale din Marea Neagră. În această instanșă, Moscova ar putea supraveghea și monitoriza

⁴⁵ Thomas Schafner, „Five Years After Russia Declared Victory in Syria: What Has Been Won?”, *Russia Matters*, 18 martie 2021, <https://russiamatters.org/analysis/five-years-after-russia-declared-victory-syria-what-has-been-won>.

⁴⁶ Colin P. Clarke, William Courtney, Bradley Martin, Bruce McClintock, „Russia Is Eyeing the Mediterranean. The U.S. and NATO Must Be Prepared”, *RAND*, 30 iunie 2020, disponibil la <https://www.rand.org/blog/2020/06/russia-is-eyeing-the-mediterranean-the-us-and-nato.html>

⁴⁷ Jonathan Altman, „Russian A2/AD in the Eastern Mediterranean A Growing Risk”, *Naval War College Review*, Vol. 69, Nr. 1, 2016, pp. 72-84.

⁴⁸ H. I. Sutton, „Russian Black Sea Sub Deployments to Mediterranean Could Violate Treaty”, *USNI News*, 8 iulie 2020, disponibil la <https://news.usni.org/2020/07/08/russian-black-sea-sub-deployments-to-mediterranean-could-violate-treaty>.

⁴⁹ *World Vision*, „Syrian refugee crisis: Facts, FAQs, and how to help”, disponibil la <https://www.worldvision.org/refugees-news-stories/syrian-refugee-crisis-facts>.

mișcările flotelor NATO în Marea Mediterană și ar putea contesta, în caz de conflict, libertatea de navigație.

Libanul este în prezent una din sursele majore de instabilitate din regiune. Această situație este cauzată de proasta guvernare și slaba capacitate administrativă a autorităților de la Beirut. Explosia devastatoare din august 2020, din portul Beirut⁵⁰ precum și vizita președintelui francez Emanuel Macron în această țară au demonstrat copios aceste aspecte⁵¹. Pe lângă problemele de guvernare, Libanul se confruntă cu amenințarea terorismului, teritoriul său fiind folosit în mod frecvent de gruparea Hezbollah pentru a lansa atacuri cu rachete în Israel.

Importanța geopolitică a Mării Mediterane pentru securitatea Europei

Președintele Franței Emmanuel Macron a iterat în mai multe rânduri că prioritar pentru securitatea Europei ar trebui să fie regiunile învecinate cu aceasta: Africa de Nord (și prin extensie Sahel-ul) și Orientul Mijlociu. Ambele regiuni aparțin lumii mediteraneene, de altfel documentele strategice și de politică externă americană le unește într-o regiune mai mare – Regiunea Extinsă a Orientului Mijlociu – tocmai pentru a sublinia conexiunile strategice. Într-adevăr, din această ecuație geopolitică lipsește Marea Neagră, dar prin mijloace diplomatice acest aspect poate fi corectat. O mai mare implicare a României în regiunea Mării Mediterane ar putea transforma percepția în anumite cancelarii asupra regiunii Mării Negre.

Interesul României pentru Marea Mediterană trebuie să țină cont și de disputele în care sunt implicate diferite state partener sau aliate ale României. Aceste conflicte pot influența direct sau indirect regiunea Mării Negre. Cea mai cunoscută dispută între doi aliați ai României în Estul Mediteranei este cea dintre Turcia și Grecia privind delimitarea maritimă. Peste această dispută s-a suprapus situația nesoluționată a Ciprului, care rămâne împărțit în două state, unul recunoscut internațional și membru al UE, celălalt, recunoscut doar de Turcia. Disputa greco-turcă din Marea Mediterană s-a agravat odată cu descoperirea în largul coastelor Ciprului a unor bogate resurse de gaze. Aceste descoperiri au atras în dispută Libia, Egiptul, Israelul și Franța.

Războaiele civile și conflictele militare subliniază importanța unei atenții sporite asupra regiunii mediteraneene. Efectele directe și indirecte ale acestor conflicte pot afecta negativ securitatea României. În prezent, în conflictele din regiunea Mării Negre sunt implicați atât aliați ai României, cât și rivali ai acesteia.

Războaiele civile din Siria și Libia, care durează de un deceniu au atras intervenția unor actori din afara regiunii, cu propriile agende de politică externă. Astfel, țările occidentale au intervenit punctual în Siria și Libia, fie pentru a preveni un potențial genocid, fie pentru a combate terorismul. Federația Rusă a intervenit direct în Siria în anul 2015, în sprijinul aliatului său Bashar al Assad. Kremlinul a intervenit indirect în Libia unde este principalul suporter al facțiunii conduse de mareșalul Khalifa Haftar⁵². Nu numai Rusia s-a implicat în conflictul libian, Franța și Turcia au sprijinit tabere opuse în conflictul dintre mareșalul Haftar și guvernul

⁵⁰ BBC, „Beirut explosion: What we know so far”, 11 august 2020, disponibil la <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-53668493>

⁵¹ *Élysée*, „Visite du Président Emmanuel Macron au Liban moins d'un mois après l'explosion au Port de Beyrouth.”, 1 septembrie 2020, disponibil la <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2020/09/01/visite-du-president-emmanuel-macron-au-liban-moins-dun-mois-apres-lexplosion-au-port-de-beyrouth>.

⁵² Lewis Sanders IV și Kersten Knipp, „Russia expands war presence in Libya”, *Deutsche Welle*, 29 mai 2020, disponibil la <https://www.dw.com/en/russia-expands-war-presence-in-libya/a-53623666>.

de la Tripoli, fapt ce a dus la tensionarea relațiilor bilaterale franco-turce în 2020⁵³. Disputa franco-turcă din Libia s-a suprapus cu cele privind exploatarea gazelor din largul coastelor Ciprului și cu interesele divergente din Siria⁵⁴.

Siria este principalul focar de conflict militar din regiune, ce a atras pe rând, intervenția Occidentului, dar și a Rusiei. Conflictul sirian a creat tensiuni atât între SUA și Federația Rusă, dar și în interiorul NATO, Turcia având în anumite situații o agendă diferită de cea a aliaților săi.

Dincolo de conflictele militare, regiunea Mării Mediterane este scena unor rivalități geopolitice între statele riverane. Astfel sprijinul Turciei pentru facțiunea din Tripoli (GNA), precum și acordul privind delimitarea maritimă, a dus la tensionarea relațiilor cu Egiptul. Relațiile turco-israeliene au avut un caracter sinuos în ultimii 10 ani, cea mai recentă dispută fiind legată de descoperirile de hidrocarburi din Mediterana de Est⁵⁵. Relațiile dintre Algeria și Maroc sunt tensionate din cauza disputei privind suveranitatea asupra Saharei Occidentale⁵⁶.

Deși în mare parte soluționat, conflictul arabo-israelian are o puternică componentă mediteraneană. Disputele palestiniano-israeliene, precum și disputele interne ale Autorității Palestiniene, contribuie la climatul general de instabilitate al regiunii. În Marea Mediterană, Israelul a instaurat o blocadă asupra Fâșiei Gaza, controlată în prezent de gruparea Hamas⁵⁷.

Terorismul reprezintă o amenințare semnificativă la adresa securității regionale și a stabilității politice⁵⁸. Siria și Libia sunt principalele focare ale activităților teroriste din regiunea mediteraneană, la care se adaugă Algeria, unde guvernul central se confruntă cu milițiile fundamentaliste, iar Egiptul se confruntă cu o amenințare teroristă în Sinai. Israelul se confruntă cu organizația Hamas în Fâșia Gaza și cu Hezbollah, care activează în Liban. Pe fondul invadării Irakului și a ocupației americane, precum și a mișcărilor sociale și de protest care au declanșat Primăvara Arabă, organizații teroriste precum al Qaida și Daesh au devenit extrem de active în regiune. Deși pentru România terorismul este mai mult o amenințare indirectă, uneori cetățeni români au căzut victime atacurilor teroriste. În 2013 doi cetățeni români au fost uciși în urma unui atac terorist executat de un grup afiliat rețelei al-Qaida, împotriva complexului gazifer In Amenas.⁵⁹

⁵³ John Irish și Marine Penner, „France 'will not tolerate' Turkey's role in Libya, Macron says”, *Reuters*, 22 iunie 2020, disponibil la <https://www.reuters.com/article/us-libya-security-france-turkey-idUSKBN23T2US>.

⁵⁴ Ania Nussbaum, „France's Macron Says Turkey Hasn't Been Acting Like a NATO Ally”, *Bloomberg*, 28 august 2020, disponibil la <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-08-28/france-s-macron-says-turkey-hasn-t-been-acting-like-a-nato-ally>.

⁵⁵ Dorian Jones, „Turkey Poised for Reset in Relations With Israel”, *Voice of America*, 21 decembrie 2020, disponibil la <https://www.voanews.com/europe/turkey-poised-reset-relations-israel>.

⁵⁶ François Soudan, „Morocco/Algeria: Western Sahara conflict shows signs of escalation”, *The Africa Report*, 2 martie 2021, disponibil la <https://www.theafricareport.com/69335/morocco-algeria-western-sahara-conflict-shows-signs-of-escalation/>.

⁵⁷ *United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs*, „Gaza Blockade”, disponibil la <https://www.ochaopt.org/theme/gaza-blockade>.

⁵⁸ James Black, Alexandra Hall, Giacomo Persi Paoli, Rich Warnes, „Troubled waters: a snapshot of security challenges in the Mediterranean Region”, *RAND*, 2017, disponibil la https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE200/PE221/RAND_PE221.pdf.

⁵⁹ Daciana Ilie, „Cei doi români morți în Algeria au traumatisme care ar fi putut fi provocate de explozii”, *Mediafax*, 22 ianuarie 2013, disponibil la <https://www.mediafax.ro/social/cei-doi-romani-morti-in-algeria-au-traumatisme-care-ar-fi-putut-fi-provocate-de-explozii-10515944>.

O amenințare specifică pentru securitatea europeană este constituită de luptătorii străini care provin din Europa, dar care au luptat pe „fronturile” din Siria, Libia sau Irak. Există un risc real, ca odată ce întorși în țările de origine aceștia să organizeze atentate teroriste, să recruteze potențiali noi membri sau să strângă fonduri pentru organizațiile teroriste care activează în regiune. Luptătorii străini pot fi utilizați colectiv de către state terțe și în conflicte din alte regiuni, pentru a-și sprijini clienții. Așa s-a întâmplat în timpul recentului război din Nagorno Karabah, când Turcia a trimis luptători străini din Siria, aparținând unor grupări islamiste, pentru a lupta de partea Azerbaidjanului împotriva Armeniei. Ankara a utilizat luptători străini din Siria și în timpul intervenției sale în sprijinul GNA din Libia.

Intervenția Federației Ruse în Siria, Irak și Libia începând cu anul 2015 a demonstrat existența în continuare a unor ambiții politice, militare și diplomatice în regiunea Mării Mediterane. Kremlinul s-a inserat în conflictul sirian pentru a-și reafirma statutul de mare putere și pentru a ieși din izolarea diplomatică impusă de Occident după 2014. În plus, Rusia a vrut să demonstreze că este o putere indispensabilă pentru ordinea globală, forța sa militară fiind capabilă să arbitreze sau să intensifice anumite conflicte. În prezent, Federația Rusă plănuiește crearea unor baze în Siria și Libia. Dacă planurile acestea sunt duse la capăt, Kremlinul își va putea asigura o prezență militară continuă în Marea Mediterană și amenința interese occidentale din regiune. Kremlinul va putea supraveghea mișcările NATO în regiune și le va putea chiar contracara prin mijloace militare sofisticate.

Pe lângă Rusia, China a devenit din ce în ce mai interesată de evoluțiile din regiunea Mării Mediterane. Beijingul a demonstrat ambițiile sale de putere navală globală prin trimiterea de nave militare pentru evacuarea resortisanților chinezi din Libia în anul 2011⁶⁰. În anul 2015, nave militare chineze au participat la un exercițiu comun cu Flota Mării Negre a Federației Ruse⁶¹ iar în anul 2017 o grupare navală chineză a efectuat trageri de luptă în drum spre Marea Baltică pentru un exercițiu comun cu forțele navale ruse⁶². China urmărește cu interes conflictele din regiunea Mării Mediterane și în viitor ar putea chiar susține o prezență continuă în regiune. Beijingul s-a arătat interesat de achiziția și investițiile în infrastructura critică din bazinul mediteranean, cel mai cunoscut caz fiind cel al portului Pireu, din Grecia⁶³. În viitor, există riscul potențial al apariției unei baze militare chineze în Marea Mediterană, pe modelul celor ruse. Oricum, China are deja în Cornul Africii, la Djibouti o bază militară, care poate susține operațiile din Marea Mediterană, via Marea Roșie și Canalul Suez⁶⁴.

Conflictele prelungite din Siria și Libia, precum și cele din regiunile învecinate (Asia Centrală și Orientul Mijlociu) au sporit numărul de refugiați. În momentul de față Turcia adăpostește 3,6 milioane de refugiați din Siria și alții aproximativ 330.000 din alte țări⁶⁵. În anumite situații Ankara a instrumentat problema refugiaților de pe teritoriul său în disputele sale cu Uniunea

⁶⁰ Josh Chin, „China Vows to Protect Chinese in Libya”, *The Wall Street Journal*, 25 februarie 2011, disponibil la <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052748703905404576164321645905718>.

⁶¹ Magnus Nordeman, „Why the Chinese Navy is in the Mediterranean”, *USNI News*, 14 mai 2015, disponibil la <https://news.usni.org/2015/05/14/why-the-chinese-navy-is-in-the-mediterranean>.

⁶² Franz-Stefan Gady, „Chinese Navy Conducts Live-Fire Drill in Mediterranean Sea”, *The Diplomat*, 13 iulie 2017, disponibil la <https://thediplomat.com/2017/07/chinese-navy-conducts-live-fire-drill-in-mediterranean-sea/>.

⁶³ Silvia Amaro, „China bought most of Greece’s main port and now it wants to make it the biggest in Europe”, *CNBC*, 15 noiembrie 2019, disponibil la <https://www.cnb.com/2019/11/15/china-wants-to-turn-greece-piraeus-port-into-europe-biggest.html>.

⁶⁴ Jean Pierre Cabestan, „China’s Djibouti naval base increasing its power”, *East Asia Forum*, 16 mai 2020, disponibil la <https://www.eastasiaforum.org/2020/05/16/chinas-djibouti-naval-base-increasing-its-power/>.

⁶⁵ UNHCR, „Turkey”, disponibil la <https://reporting.unhcr.org/turkey>.

Europeană⁶⁶. În ciuda pandemiei de COVID-19, conflictele regionale au continuat, ba chiar au existat semne de intensificare a unora dintre ele, cum este cazul Libiei. Regiunea Mării Mediterane este principala zonă de tranzit pentru persoanele care fug din calea războiului din Afganistan, Irak și Yemen. Regiunea mediteraneană este principala zonă de tranzit pentru fluxurile de migranți ce vin din Africa de Nord și Subsahariană. O parte dintre acești migranți încearcă să-și câștige un trai mai bun în Europa, alții, însă, fug de instabilitatea politică și violența din aceste regiuni limitrofe. Odată ajunși în Europa migranții pun presiune pe sistemele de asigurări sociale, iar partidele de extremă dreaptă folosesc tema migrației pentru a avansa agende eurosceptice.

Interesele României în Marea Mediterană

În ciuda unor strânse conexiuni cu unele state limitrofe Mării Mediterane, interesul românesc pentru spațiul mediteranean este unul intermitent, axat în general pe situații de criză sau conflicte. Cele mai cunoscute cazuri în acest sens fiind conflictele din Liban⁶⁷, Siria⁶⁸ sau Libia⁶⁹, unde a fost nevoie de evacuarea cetățenilor români care lucrau sau se stabiliseră în aceste state.

România participă în prezent cu nave și personal al Ministerului Afacerilor Interne în Marea Mediterană în cadrul misiunii Frontex a UE de securizare a frontierelor Uniunii, pentru a controla fluxurile de migranți⁷⁰.

Forțele Navale Române au participat în 2011 cu o navă de luptă, timp de trei luni, la misiunea internațională Unified Protector sub egida ONU⁷¹. Fregata *Regele Ferdinand* (F-221) a făcut parte din componenta navală a misiunii care a pus în aplicare embargoul privind comerțul cu arme decis de Consiliul de Securitate al ONU împotriva regimului de la Tripoli⁷².

În perioada 2005-2011 și în anul 2013, România a participat cu o fregată la operația NATO *Active Endeavour* din Marea Mediterană⁷³. Scopul acestei operații a fost combaterea terorismului și a actelor de terorism în Marea Mediterană. Această operație a fost inițiată de NATO după atentatele teroriste din Statele Unite de la 11 septembrie 2001.

⁶⁶ Dorian Jones, „Erdogan Plays Refugee Card as Criticism Mounts Over Turkey's Kurdish Offensive”, *Voice of America*, 10 octombrie 2019, disponibil la <https://www.voanews.com/europe/erdogan-plays-refugee-card-criticism-mounts-over-turkeys-kurdish-offensive>

⁶⁷ *BBC Romanian*, „Planul de repatriere a cetățenilor români din Liban finalizat”, 17 iulie 2006, disponibil la http://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2006/07/printable/060717_evacuare_romani_liban.shtml.

⁶⁸ *Ministerul Afacerilor Externe*, „Repatrierea unei familii de cetățeni români din Siria prin Republica Turcia”, 7 februarie 2020, disponibil la <http://www.mae.ro/node/51544>.

⁶⁹ *Ministerul Afacerilor Externe*, „Conferința ministrului Teodor Baconschi privind evacuarea în siguranță a cetățenilor români din Libia”, 3 martie 2011, disponibil la <https://www.mae.ro/node/7665>

⁷⁰ *Poliția de Frontieră Română*, „Polițiștii de frontieră au participat la 16 misiuni/operațiuni Frontex în anul 2019”, 11 ianuarie 2020, disponibil la <https://www.politiadefrontiera.ro/ro/main/i-politistii-de-frontiera-romani-au-participat-la-16-misiunioperatiuni-frontex-in-anul-2019-19263.html>

⁷¹ *GlobalSecurity.org*, „Operation Unified Protector. NATO Arms Embargo. NATO No-Fly Zone”, disponibil la <https://www.globalsecurity.org/military/world/war/unified-protector.htm>.

⁷² *Karadeniz Press*, „Unified Protector – misiune îndeplinită. Fregata Regele Ferdinand se întoarce acasă”, 20 iulie 2011, disponibil la <https://karadeniz-press.ro/unified-protector-misiune-indeplinita-fregata-regele-fedinand-se-intoarce-acasa/>.

⁷³ *Delegația Permanentă a României la NATO*, „Marea Mediterană – Operația Active Endeavour”, disponibil la <https://nato.mae.ro/node/574>.

În 2012, România a participat cu fregata *Regele Ferdinand* (F-221) la Operația Atalanta, de combatere a pirateriei în Golful Aden, în apele Oceanului Indian⁷⁴. Deși această misiune nu a avut loc în Marea Mediterană, a subliniat importanța conexiunilor bazinului mediteranean, atât pentru securitatea Europei, cât și pentru cea a României. Pentru a ajunge în teatrul de operații, fregata *Regele Ferdinand* a traversat strâmtoarele Bosfor și Dardanele, apele Mediteranei, canalul Suez, Marea Roșie, pentru ca în final să ajungă în apele Oceanului Indian.

Anexarea Crimeei în 2014 a sporit prezența rusă în Marea Mediterană, dar a dus și la intensificarea eforturilor alianței nordatlantice de descurajare a unei potențiale agresiuni. Din cauza prevederilor convenției de la Montreux privind regimul militar al Mării Negre, o parte din aplicațiile și exercițiile navale ale NATO s-au desfășurat în Marea Mediterană. Prezența navelor românești în Marea Mediterană a devenit una obișnuită în ultima perioadă de timp, acestea făcând parte din grupări navale ale NATO (SNMCMG2) sau executând misiuni sub egida alianței⁷⁵. Deși la prima vedere această nu pare o prezență considerabilă, având în vedere vechimea navelor aflate în dotarea Forțelor Navale Române, efortul este unul semnificativ.

Potențialul anumitor parteneriate strategice este utilizat sub-optimal de către România. De exemplu, interesul Franței pentru evoluțiile din vecinătatea mediteraneană a Europei⁷⁶ ar putea fi utilizat în avantajul României, într-un cadru de cooperare bilaterală. Conflictele din Siria, Libia sau instabilitatea din Liban sunt cel puțin la fel de periculoase pentru securitatea europeană precum războiul din Ucraina sau conflictele înghețate din jurul Mării Negre. Revizionismul rus este cel puțin la fel de periculos în Marea Mediterană ca și în Marea Neagră. Puncte de plecare pentru această cooperare pot fi potențiala achiziție de corvete multifuncționale din clasa *Gowind* din Franța, precum și participarea militară a României la misiunea ONU din Mali.

Tot la capitolul potențial utilizat sub-optimal este și cazul Portului Constanța, deși este mai mare decât porturile Odesa, Varna și Burgas la un loc, dar de două ori mai mic decât portul Rotterdam, cel mai mare port european⁷⁷. Atât Rotterdam cât și Constanța sunt porturi maritime și fluviale, fiind conectate la cele mai importante fluvii europene din punct de vedere comercial, Rinul și Dunărea. În Marea Neagră, cel mai important port din punct de vedere al volumului de mărfuri este portul Novorosiisk⁷⁸. În absența conectării efective la Coridorul 4 de transport pan-european, potențialul Portului Constanța nu poate fi exploatat la maximum⁷⁹.

Dincolo de evoluțiile politice și militare din bazinul mediteranean ar trebuie monitorizate evoluțiile economice din această regiune. Potențialul economic al regiunii este în continuă creștere. Dincolo de importanța Mării Mediterane pentru comerțul global, state precum

⁷⁴ *Marina Română*, „Fregata Regele Ferdinand la operația EU NAV FOR ATALANTA”, Nr. 1, 2013, pp. 6-8, disponibil la https://www.navy.ro/media/revista_mr/numere/rmr158.pdf.

⁷⁵ Mihai Egorov, „Suntem la comanda unei grupări navale a NATO”, *Revista Marina Română*, Nr. 1-3, 2020, pp. 14-16. Vezi și „Din nou la Ariadne” pp. 32-35 și Corneliu Pavel și Alexandru Turturică „Dragorul Maritim 25 – misiuni cu SNMCMG2”, pp. 36-37, disponibil la https://www.navy.ro/media/revista_mr/numere/rmr207.pdf.

⁷⁶ *Atlantic Council*, „President Macron on his vision for Europe and the future of transatlantic relations”, 5 februarie 2021, disponibil la <https://www.atlanticcouncil.org/news/transcripts/transcript-president-macron-on-his-vision-for-europe-and-the-future-of-transatlantic-relations/>.

⁷⁷ Vlad Barza, „De ce trenurile românești de marfă merg atât de încet”, *Hotnews*, 31 martie 2021, disponibil la https://economie.hotnews.ro/stiri-industrie_feroviara-24702782-trenurile-romanesti-marfa-merg-atat-incet.htm.

⁷⁸ Ion Tiță-Călin, „Porturile maritime românești au manipulat mai multe mărfuri în primele două luni ale anului 2021”, *Cuget liber*, 31 martie 2021, disponibil la <https://www.cugetliber.ro/stiri-economie-porturile-maritime-romanesti-au-manipulat-mai-multe-marfuri-in-primele-doua-luni-ale-anului-2021-425767>.

⁷⁹ V. Barza, „De ce trenurile românești de marfă merg atât de încet”, *Hotnews*, 31 martie 2021”.

Marocul și Egiptul devin importante centre economice aflate în vecinătatea Europei. Potențialul de cooperare economică este ridicat în cazul statelor din Africa de Nord, dar trebuie realizat că anumite sectoare din economiile acestor state ar putea concura sectoare din economia românească. În cazul Marocului, de exemplu, sectorul auto din acea țară ar putea face competiție sectorului auto românesc⁸⁰.

Descoperirile recente de hidrocarburi din Mediterana de Est sporesc importanța acestei regiuni pentru securitatea energetică a Uniunii Europene. Însă, potențialul energetic al Mării Mediterane poate fi valorificat doar dacă disputele privind delimitările maritime sunt soluționate. În plus, la nivel global devine din ce în ce mai evidentă tendința de îndepărtare de la utilizarea resurselor de hidrocarburi pentru generarea de energie în favoarea resurselor energetice „verzi”, pe fondul conștientizării impactului schimbărilor climatice⁸¹. S-ar putea ca într-un viitor nu foarte îndepărtat uriașele resurse de gaze din Marea Mediterană și Marea Neagră să reprezintă de fapt „cântecul de lebedă” al exploatării hidrocarburilor și nu un „corn al abundenței” energetice pentru statele din regiune.

Disputele regionale, în special cele dintre Turcia, pe de o parte, și Grecia, Franța, Israel, Egipt și Cipru, pe de altă, implică state membre NATO și/sau ale UE. De asemenea, în aceste dispute sunt implicate state cu care România a încheiat parteneriate strategice (Franța și Turcia) sau are relații strânse de cooperare. În cazul NATO disputa franco-turcă a afectat coeziunea alianței.

Concluzii:

Marea Mediterană este o regiune cheie pentru securitatea europeană. În prezent, tensiunile din această regiune afectează direct și indirect securitatea României. Utilizarea Crimeei ca „trambulină” strategică pentru proiectarea forței în Marea Mediterană de către Federația Rusă reprezintă o amenințare pentru România și NATO. Disputele din Mediterana de Est privind delimitările maritime afectează coeziunea NATO și riscă să decedibilizeze alianța.

Conflictele civile de lungă durată din Siria și Libia au acutizat amenințările teroriste la adresa Europei, generând un flux de luptători cu origini europene care prezintă riscuri de securitate semnificative la reîntoarcerea lor în țările de origine. Războaiele civile au reprezentat oportunitatea ideală pentru statele care nu sunt riverane Mării Mediterane să se implice direct sau indirect în acestea, contribuind la instabilitatea regiunii. De asemenea, au dus la apariția unor grupări de mercenari care pot fi utilizați de state terțe în conflicte regionale sau extra-regionale. Pandemia de COVID-19 din anul 2020 nu a întrerupt desfășurarea acestor conflicte, dimpotrivă, în anumite situații, acestea s-au desfășurat cu o intensitate sporită.

Intenția unor puteri precum Federația Rusă de a construi baze militare în bazinul mediteranean periclitează poziția NATO în regiune. Realizarea acestor intenții ar putea conduce la preluarea modelului de către alte puteri din afara regiunii, cum ar fi R. P. Chineză.

⁸⁰ Robert Stan, „Uzinele din Maroc produc mai multe mașini Dacia decât cea din România”, *Economica.net*, 1 martie 2021, disponibil la https://www.economica.net/uzinele-dacia-din-maroc-produc-mai-multe-ma-ini-dacia-decat-cea-din-romania_197661.html.

⁸¹ *European Commission*, „A European Green Deal”, disponibil la https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.

Pe termen scurt și mediu, Marea Mediterană va juca un rol cheie în asigurarea securității energetice a Uniunii Europene, dar exploatarea acestor zăcămintele de gaze depinde în primul rând de realizarea delimitărilor maritime.

Dincolo de temele strategice, Marea Mediterană are o importanță economică deosebită pentru economia românească din perspectiva relațiilor comerciale. Accesul României la piața globală se face prin intermediul Mării Negre și Mării Mediterane. Libertatea de navigație în Marea Mediterană este importantă pentru fluxul de mărfuri care ajung sau pleacă din România.

Recomandări:

Spațiile maritime din proximitatea României precum și conexiunile dintre acestea ar trebui considerate ca un tot-unitar din punct de vedere al planificării politicii externe și al strategiei de securitate națională.

Ca membru NATO și UE, precum și ținând cont de conexiunile Mării Mediterane cu Marea Neagră, România ar trebui să aibă o prezență militară navală nepermanentă prin participarea cu nave de luptă la aplicațiile NATO sau cu nave ale MAI la misiunea Frontex. Astfel statul român își poate promova interesele într-o regiune care a devenit teatrul unor rivalități și dispute globale, obținând astfel informații relevante pentru evaluarea situației generale de securitate. De asemenea, o prezență românească navală în Marea Mediterană poate fi utilizată drept justificare pentru a spori prezența occidentală în Marea Neagră sau pentru a atrage atenția asupra unor evoluții de securitate din regiunea extinsă a Mării Negre. Bucureștiul trebuie să contribuie la asigurarea libertății de navigație în Marea Mediterană prin trimiterea de nave militare la operațiile NATO și UE. Intensitatea acestei prezențe depinde însă de înzestrare cu nave noi și moderne a Forțelor Navale Române.

România ar putea contribui la stabilitatea regională folosind expertiza acumulată în cursul tranziției sale de la un regim autoritar la unul democratic. Experiența românească în soluționarea disputei privind delimitarea maritimă cu Ucraina s-ar putea dovedi relevantă în calmarea tensiunilor din Mediterana de Est.

Parteneriatele economice existente cu statele limitrofe Mării Mediterane, în special cu cele din Africa de Nord ar trebui extinse. Evoluțiile economice din această regiune ar trebui monitorizate, iar oportunitățile comerciale fructificate.

IDR

Institutul Diplomatic Român

Bd. Primăverii nr. 17, sector 1, București, cod poștal 011972

E-mail: idr@idr.ro

Tel: +40 21 233.99.55

Fax:+40 21 233.99.77